

Bilingvālu bērnu runas un valodas attīstības traucējumu korekcijas vadlīnijas

Ph.D. Gundega Tomele

05.04.2024.

Atkārtojums

Tomele, G. (2023). *Atbalsts logopēdijas speciālistiem un pirmsskolas izglītības skolotājiem pārejai uz izglītību valsts valodā – monolingvisms, bilingvisms, multilingvisms*. IZM semināra materiāli, 28.08.2023. Pieejams https://www.youtube.com/watch?v=xu_pbkX3QPs

- Nav objektīvu mērinstrumentu, kas noteiktu ir vai nav runas / valodas traucējums bilingvisma gadījumā – ir iespējamās kļūdas diagnostikā (Scharff Rethfeldt, 2017).
- Apmēram 58 % bilingvālo bērnu 4,5 – 5,5 gadu vecumā tiek konstatēta vācu valodas apguves nepietiekamība, un viņiem ir nepieciešami valodas treniņi / terapija, bet monolingvāliem vācu valodā runājošiem bērniem – apmēram 10 % (*Statistika Austria*, 2016).
- Speciālistiem būtu jāzina bērna skaņu izrunas dati abās valodās (valsts un dzimtajā valodā). Nīderlandē, ja iespējams, tad logopēds strādā kopā ar asistentu, kurš pārzina attiecīgo valodu (Blumenthal, 2017).
- Tas, ka bilingvisms kavē bērnu valodas apguvi, ir mīts – vārdu krājums kopumā ir plašāks (L1+L2), patiesie cēloņi kavētai valodas apguvei – vecāki, izglītība, attīstošas vides trūkums (Skorek, 2014).

Speech Language Therapy for Bilingual and Migrant Children - What Works Best?

(Elin Thordardottir, Kanāda, 2017)

- Logopēdijā ir maz zinātniski pamatotu pētījumu par bilingvālu / multilingvālu bērnu valodas terapijas metodēm.
- Logopēdi parasti kombinē dažādas metodes (gan zinātniski pierādītas, gan praksē iegūtas un pārbaudītas).
- Metode, kas ir efektīva darbā ar monolingvālu bērnu, parasti ir efektīva arī darbā ar bilingvālu bērnu.
- Kā monolingvāli, tā bilingvāli bērni ir individuāli atšķirīgi – primāri ir jāanalizē individuālie faktori, un tikai pēc tam kultūras un otrās valodas faktori.

Avots: The 5th International Composium on Communication Disorders in Multilingual and Multicultural Populations, 2017, Bremen, Germany

Runas un valodas izpētes vadlīnijas (I)

- Runas un valodas izpēte primāri ir veicama valsts valodā, lai novērtētu bērna / skolēna runas, valodas sapratnes un valodas lietojuma prasmes, un lai identificētu iespējamus runas / valodas traucējumus.
- Ja bērna pirmā un dominējošā valoda nav valsts valoda, tad, lai nepieļautu kļūdas traucējumu noteikšanā, ir nepieciešama izpētes veikšana arī bērna pirmajā (L1) valodā. Otrās (L2) valodas nezināšana nav valodas traucējums, ja dzimtajā valodā traucējumu pazīmes netiek identificētas.
- Vārdu krājuma izvērtēšanā būtu jāizmanto summatīvā pieeja, tas ir, L1+L2. Vārdu krājuma kvantitatīvā un kvalitatīvā aspekta novērtējums tikai vienā valodā var rosināt nepareizu datu interpretāciju.

Runas un valodas izpētes vadlīnijas (II)

Iespējamās pieejas izpētes veikšanai bilingvisma gadījumā, lai nepieļautu kļūdas datu ieguvē, interpretācijā un slēdziena uzstādīšanā:

- bilingvāli, ja logopēds pārzina arī bērna pirmo (dzimto) valodu, kas nav valsts valoda;
- ar logopēda, kurš pārzina bērna pirmo valodu, atbalstu (piemēram, logopēds tajā pašā vai citā izglītības iestādē, pašvaldības leklaujošās izglītības atbalsta centrā utt.);
- ar pedagogu atbalstu;
- ar vecāku atbalstu;
- ar audio tulkošanas aplikācijas atbalstu;
- u. c., piemēram, izmantojot “mākslīgo intelektu” (ASV).

Runas un valodas izpētes vadlīnijas (III)

Nedrīkst pieļaut kļūdas runas / valodas traucējumu noteikšanā, tas ir:

neesošu traucējumu identificēšana

vai

esošu traucējumu neidentificēšana.

Jo:

- tas var negatīvi ietekmēt bērna / skolēna dzīves kvalitāti, pazemināt snieguma vērtējumu un pašvērtējumu;
- tas var radīt nepareizu priekšstatu par bērna / skolēna aktuālajām vajadzībām un izvēlēties nepareizas stratēģijas;
- otrās (L2) valodas nezināšana primāri ir novēršama ar visaptverošām pedagoģiskām pieejām, kas konsekventi tiek lietotas izglītības iestādē kā ikdienas situācijās, tā izglītības procesā.

Runas un valodas traucējumu korekcijas vadlīnijas (I)

- **Logopēda nodarbības monolingvāliem, bilingvāliem, multilingvāliem bērniem / skolēniem ir jāīsteno valsts valodā.**
- **Iespējamās pieejas nezināmo jēdzienu L2 valodā apgūvē, skaidrošanā:**
  - vizuālais atbalsts (piemēram, attēls);
  - vārda grafiskā tēla (rakstīts nosaukums) pievienošana attēlam (arī bērniem, kuri vēl nelasa – veidojas priekšstati par vārdu un tā grafisko tēlu);
  - stilizētu simbolu (logopēda veidotas kartītes vai, piemēram, Widgit simbolu kartītes) vārdnīcas izveidošana un izmantošana logopēda nodarbībās instrukciju izpratnes uzlabošanai (ik reizes konsekventi jāpievieno arī runātais vārds);
  - runātā vārda un atbilstošu kustību, darbību imitācijas lietvārdu, darbības vārdu, īpašības vārdu u. c. vārdšķiru apgūvē;

Runas un valodas traucējumu korekcijas vadlīnijas (II)

- **Iespējamās pieejas nezināmo jēdzienu L2 valodā apguvē (*turpinājums*):**
  - vārda nozīmes skaidrošana vienkāršā valodā (īsi, konkrēti, izceļot būtiskāko un izvairoties no liekvārdības);
  - ieteicamā jēdzienu apguves secība (vairāku nodarbību ietvarā):
    - (1) logopēds nosauc vārdu, skaidrojot tā nozīmi ar attēlu, kustību vai darbības imitāciju u. tml.,
    - (2) bērns mācās atpazīt nosaukto vārdu, piemēram, parāda, paņem, iedod otram bērnam attēlu vai imitē ar kustību, darbību utt.,
    - (3) bērns vārdu nosauc, izmantojot iepriekš izmantotos materiālus,
    - (4) bērns vārdu nosauc, izmantojot citus materiālus, citās situācijās, citā vidē;
  - regulāra jēdzienu atkārtošana, nostiprināšana logopēda nodarbībās;
  - jēdzienu pārnese no logopēda nodarbībām izmantošanai grupā / klasē un otrādi (logopēda un pedagogu sadarbība);
  - sistemātiska vecāku izglītošana un sadarbība apgūto jēdzienu nostiprināšanā un ieviešanā ikdienā, abpusējas atgriezeniskās saites sniegšana.

Runas un valodas traucējumu korekcijas vadlīnijas (III)

- **Runas / valodas traucējumu korekcijā tiek izmantotas vienas un tās pašas metodes kā monolingvāliem, tā bilingvāliem bērniem / skolēniem**
- Fonētiskie un / vai fonemātiskie traucējumi tiek novērsti valsts valodā (skaņu artikulācija, skaņu diferencēšana, skaņu analīze un sintēze), īpašu uzmanību veltot to skaņu apguvei un diferencēšanai, kas nav bērna / skolēna pirmajā (dzimtajā) valodā
- Ekspresīvās valodas traucējumi tiek novērsti valsts valodā (fonoloģija, vārdu krājums, gramatiskās konstrukcijas, saistītā runa, tekstveide), īpašu uzmanību veltot tām jomām, kas ir atšķirīgas bērna / skolēna pirmajā valodā un otrajā valodā
- Receptīvās valodas traucējumi tiek novērsti valsts valodā (valodas sapratne), izmantojot vizuālu un audiālu atbalstu, priekšmetiski praktisku darbību, rotaļu darbību, kustību imitācijas u. tml.
- Rakstītprasmes un lasītprasmes apguve un traucējumu korekcija tiek īstenota valsts valodā
- **Vienmēr vajadzētu atcerēties, ka izglītības ieguve skolā / augstskolā būs valsts valodā (tāpat kā citviet pasaulē)...**

2024. gada tēma logopēdijā:

“Sadarbība ar citiem speciālistiem”

9th Congress of
Baltic States SLTs'

Understanding each other

12-13 April, 2024

IX Baltijas valstu logopēdu kongress

Kongresa tēma – **MULTILINGVISMIS**

Kongress notiks attālināti, visas lekcijas tiks tulkotas latviešu
valodā

BALTIJAS LOGOPĒDU KONGRESA MĀJAS LAPA:

<https://sltba1tic.eu/>